

بسم الله الرحمن الرحيم

مولفه های الگوی سوم زن مسلمان در اندیشه مقام معظم رهبری

مهدیه آقایی^۱

سعادت فتاحی^۲

زهرا صبوری^۳

چکیده:

زنان به عنوان نیمی از بشریت و عنصری جدی و موثر در کانون بزرگ جامعه انسانی و نیز به عنوان یکی از دو رکن به وجود آورنده بنیان خانواده از جایگاه والایی در جامعه اسلامی برخوردار است. اسلام با در نظر گرفتن هدف حکیمانه برای تکامل انسان و رسیدن او به درجات والای وجودی رشد آدمی در تمام عرصه ها اعم از فردی و اجتماعی تا کید کرده است؛ مقام معظم رهبری به عنوان متفکر جامعه اسلامی با تکیه بر ارزش های معنوی بانوان صدر اسلام همچون حضرت فاطمه (س) و حضرت زینب (س) برای زن مسلمان الگویی را معرفی می کند و نیز برای زنان جایگاه ویژه ای قائل می شوند این مقاله با استفاده از روش توصیفی، تحلیلی و کتابخانه ای به ارائه مؤلفه های فردی و اجتماعی الگوی سوم زن مسلمان در اندیشه امام خامنه ای پرداخته است. بر اساس بیانات ایشان زن در راستای تزکیه و تهذیب خود، به تقویت ایمان و پارسایی، عبادت، اخلاق و معنویت، عقلانیت، علم و دانش و ساده زیستی پردازد. پس با چنین خویشتن سازی می تواند در جامعه حضور موثر داشته باشد و به تربیت فرزندان صالح پردازد و در عین حفظ حجاب و عفاف به جهاد و مجاهدت پردازد. بی تردید در چنین شرایطی زنان می توانند به رشد، کمال و تعالی برسند.

کلید واژه: الگوی سوم، مولفه فردی، مؤلفه اجتماعی، مقام معظم رهبری

^۱ طلبه سطح دو، موسسه آموزش عالی کریمه اهل بیت (سلام الله علیها)

^۲ طلبه سطح دو، موسسه آموزش عالی کریمه اهل بیت (سلام الله علیها)

^۳ طلبه سطح دو، موسسه آموزش عالی کریمه اهل بیت (سلام الله علیها)

مقدمه

یکی از نیازهای انسان، در طول مسیر زندگی و در مقام عمل، وجود شاخص و الگو است، تا جایی که می توان گفت الگو طلبی از نیازهای فطری انسان است. الگو در شکل گیری رفتار و اخلاق آدمی تاثیر بسزا دارد. حال زن مسلمان به یک الگو و نمونه ای برجسته احتیاج دارد تا بتواند در تمامبعاد به او نگاه کند و با تاثیر از آن الگوی نمونه به کمال و تعالی رسیده و مجموع رفتارهای خود را با او تطبیق دهد و به او نزدیک شود. حال در مصاف بین تمدن شرق و تمدن غرب یکی از موضوعاتی که در افکار عمومی ایران و جهان مورد توجه و چالش می باشد موضوع زن است. نگرش ها و دیدگاه های مختلفی نسبت به زن و جایگاه او وجود داشته و همین نگرشها سبب پدید آمدن الگو های مختلف نسبت به زن و جایگاه او شده است.

زن در نگرش تمدن شرقی همچون عنصری در حاشیه، بی نقش در تاریخ سازی که به توان، تاثیر، جایگاه و حضور اجتماعی او توجه نشده است. در نگرش تمدن غربی، زن به عنوان ابزاری جنسی برای مردان، در خدمت سرمایه داری جدید بوده است. با پیروزی انقلاب اسلامی و پیشرفت و ارتقای جایگاه زنان در کشور، رهبر معظم انقلاب اسلامی بار ها مطرح نمودند که زن مسلمان ایرانی می تواند الگوی سومی برای جهان باشد چرا که پس از پیروزی انقلاب اسلامی زن مسلمان ایرانی، الگوی جدیدی را پیش چشم زنان جهان گشود و ثابت کرد که می توان زن بود، عفیف بود، شریف بود و در عین حال در صحنه عمل در مسائل سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی در جامعه نقش آفرین باشند و در متن و مرکز بود.

اهمیت و ضرورت پژوهش

در حال حاضر یکی از عوامل نفوذ فرهنگ بیگانه بر زنان جوامع مختلف مشخص نبودن الگوی زن است که جامعه ما نیز از این قاعده مستثنی نیست که به علت مشخص نبودن الگوی زن مسلمان فرهنگ های اجنبی مدتهاست که در جامعه ما تاخت و تاز می کند ولی اماگر جامعه اسلامی می تواند زنان را با الگوی اسلامی تربیت کند میتواند زن را به مقام شایسته خود برساند

الگوی غربی برخاسته از تفکر فمینیستی از زن وسیله ای برای تکلیف والتداد مرد است و همه چیز تحت الشعاع این موضوع است. آنان با نام ایجاد تحول اجتماعی، اقتصادی الگوهای فاسد خویش را با نقابی از تمدن بر زنان جهان تحمیل می کنند .

ارائه ی این مؤلفه های الگوی سوم از بیان رهبری می تواند برای زنان جامعه ما بسیار سودمند باشد. بنابراین با معرفی این مولفه ها زنان مسلمان قادر خواهند بود تا به وسیله ی ارزش های دینی به نقش های جدید پیش بروند و در زندگی خود موفقیت را تجربه کنند و عاملی برای الگو شدن آنها در بین زنان جهان باشد.

درباره دیدگاه مقام معظم رهبری درباره الگوی فردی و اجتماعی زن کتاب ها و مقالات متعددی نگاشته شده است؛ از جمله می توان به کتاب نقش و رسالت زن به اهتمام امیرحسین بانکی پور و همکارانش در ۵ جلد اشاره کرد .

بررسی مولفه های الگوی سوم و نگاه تاریخ ساز به زن با تاکید بر اندیشه حضرت ایت الله خامنه ای اثر خانم ام البنین رجبی ؛ مولف در این مقاله با شیوه توصیفی تحلیلی و با روش تجزیه و تحلیل منظومه ای به بررسی مولفه های الگوی سوم و نگاه تاریخ ساز به زن در اندیشه ایت الله خامنه ای پرداخته است .

در این مقاله مولفه هایی از جمله محجبه ، عفیف ، شریف حضور تاثیر گذار اجتماعی زن و در متن و مرکز بودن او را به عنوان مولفه هایی که سبب پدید آمدن زن انقلابی میشود را بیان میکند

بازنگری مبانی فکری و کلامی الگوهای اجتماعی زن از آقای عسگر دیرباز و خانم فاطمه وفایی صدر ؛ اثر حاضر با تبیین و استنباط مبانی فکری و کلامی از منابع دینی ، ضرورت الگو را برای مخاطب روشن و در ادامه به بررسی سه الگوی مختلف یعنی الگوی اول و دوم زن در جوامع شرق و غرب و الگوی جامع زن مسلمان با نگاه مبانی کلامی آنها میپردازد .

فاطمه زهرا (س) الگوی برتر زن مسلمان نوشته ی خدیجه حلیمی، مولف در این مقاله بیان میدارد که انسان به طور فطری در زندگی خود نیازمند الگو است و از آنجا که بتواند راه صحیح وسعدت را بیاماید باید در انتخاب الگوی جامع و مورد تایید خداوند دقت بنماید ، در این اثر به الگویی کامل و برتر در دین اسلام یعنی فاطمه زهرا _سلام الله علیها_ به عنوان مصداقی کامل در تمام ابعاد مانند شجاعت ، تدبیر و سیاست و... پرداخته هست

مدل مفهومی موضوع زن در گفتمان انقلاب اسلامی (مطالعه موردی : منظومه فکری رهبری) اثر عاطفه خادمی و فاطمه تقی زاده ؛ نویسنده در این مقاله با روش تحلیل محتوای کیفی به دنبال ترسیم مدل مفهومی درباره مسائل زنان در منظومه فکری رهبر انقلاب است ، اینکه در این منظومه فکری چه الگویی مفهومی از زن ترسیم میشود

این پژوهش در پی آن است که با روش توصیفی تحلیلی، و با بررسی آثار و بیانات مقام معظم رهبری به این سوال پاسخ دهد: مولفه های الگوی سوم زن مسلمان از دیدگاه مقام معظم رهبری چیست ؟ برای رسیدن به جواب این پرسش سوالات فرعی زیرپاسخ داده خواهد شد:

مفهوم الگوی سوم زن مسلمان چیست؟

ویژگی الگوی سوم و تفاوت آن با دیگر الگوها چیست؟

هدف از ارائه مولفه های الگوی سوم زن مسلمان در نگاه مقام معظم رهبری چیست؟

مفهوم شناسی

الگو در اصطلاح لغوی :به معنای طرح، سرمشق، نمونه، مثال،مدل و چهارچوب آمده است . اصطلاح واژه الگو در علوم گوناگون به معنایی گوناگون و البته نزدیک به هم آمده است برای مثال در حوزه تعلیم و تربیت کاملاً با معنای لغویش تطابق دارد و در مورد انسان نیزالگو به شخصیتی گفته می شود که به دلیل دارا بودن برخی خصوصیات، شایسته تقلید و پیروی است . حال رهبر معظم انقلاب الگو را نقشه جامع دانستند که به ما می گوید به کدام سمت و برای کدام هدف داریم حرکت می کنیم.

در مسئله زن نیز با گذر از دو الگوی اول و دوم که بیان شده است سخن از الگوی سومی است که در آن زن وجودی موثر و تعالی بخش است. که الگوی سوم همان زن ،نه شرقی و نه غربی است.

مولفه های فردی

از مهمترین مولفه های الگوی سوم زن مسلمان ایمان آگاهانه، کسب علم، فضائل اخلاقی و... است. تقویت چنین مولفه هایی منجر به رسیدن زنان مسلمان به قله های موفقیت در دنیا و رسیدن به کمال و قرب الهی خواهد شد.

علم و دانش

یکی دیگر از مولفه های شخصیت زن مسلمان در نگاه مقام معظم رهبری کسب علم و دانش برای بانوان است. دانش زن در نگاه ایشان از چنان ارزشی برخوردار است که تاثیر علم، معرفت و کمالات معنوی و اخلاقی و به طور کلی منزلت علمی و فرهنگی زنان میتواند به تمام فعالیت ها و نقش آنان در تربیت فرزندان و همسر داری معنایی ارزشمند ببخشد در نتیجه سبب پیشرفت هرچه بیشتر جامعه خواهد شد.

از آنجا که دانش از جمله ارزشهای اسلامی است در تعالیم اسلام نیز علم آموزی زنان از مسائل مهم فرهنگی به شمرده شده است چنان که در حدیثی از پیامبر گرامی اسلام (ص) آمده است: «طلب العلم فریضه علی کل مسلم» [الامالی طوسی، ج ۸، ص ۵۶۹] و کسب دانش بر هر مرد و زن مسلمانی واجب شده است و فرقی میان آنان در کسب دانش وجود ندارد زیرا به فرموده حضرت علی (ع) حیات فقط با علم بدست می آید (بالعلم تکنون الحیاه) [ری شهری، ۱۳۸۶، ج ۸، ص ۴۶] و این حیات مشروط بر جنسیت نیست.

در نظر مقام معظم رهبری امروز متدین ترین، انقلابی ترین، پاکترین و با ایمان ترین زنان جهان در میان قشرهای تحصیل کرده هستند. [۱۳۷۵/۶/۲۸]

ایشان میفرمایند: «توصیه ای که می کنم این است که خواهران و دختران عزیز من این آگاهی ها را بیشتر کنید کتاب، مطالعه، دقت، تحقیق، ورود در مسائل مورد ابتلای روز و اهتمام به کارهای دینی جزو وظایف حتمی و مسلمی است که امروز زنان کشور باید خودشان را مثل مردان موظف بدانند؛ شما هستید که فرزندان صالحی را تربیت می کنید، شما هستید که همسران خودتان را برای ورود در میدان های خوب تشجیع می کنید بسیاری از زن و شوهران خودشان را بهشتی می کنند و آنها را از مشکلات دنیا و آخرت نجات می دهند چنین ارزشی را کار و تلاش و آگاهی موضع گیری زن دارد» [۱۳۷۵/۶/۲۸].

بر اساس بیانات رهبر معظم انقلاب یکی از بزرگترین افتخارات نظام اسلامی رشد علمی فکری زنان است و به برکت انقلاب اسلامی زن ایرانی می تواند در میدان علم وارد بشود و مدارج عالی علمی را طی بکند در حالی که دین، عفت، رفتار، شخصیت و متانت زن مسلمان را هم حفظ کرده باشد و این ها را از مواهب انقلاب اسلامی و ناشی از نگاه تازه به زن می دانند و معتقدند که حرکت علمی زنان، کسب علم، دانش، معرفت باید میان خود بانوان نیز جدی گرفته شود و به آن اهمیت داده شود و علم زنان را صلاح مبارزه آنها میدانند.

در منظر ایشان زنان جامعه اسلامی با تاثیر از الگوهای ناب اسلامی همچون فاطمه زهرا سلام الله علیها و حضرت زینب سلام الله علیها می توانند به آن مقام شامخ حقیقی خود برسند.

بنابراین تاثیر خودسازی در زمینه علم و فرهنگ و همراه ساختن علم با عمل توأم با تهذیب نفس در دو سطح فردی و اجتماعی قابل تامل است در سطح فردی که منجر به رشد فکری علمی زنان و رسیدن به مقام انسانیت خواهد شد و در سطح اجتماعی که سبب پیدایش تربیت افراد جامعه یعنی ارتقا سطح فرهنگ جامعه و پیشبرد مقاصد اسلامی و فواید اجتماعی دیگر برای کشور است.

زن مسلمان باید در دامان پرمهر و پرعطوفت و با سخنان پرنکته و مهرآمیزش، فرزندان صالحی را از لحاظ روانی تربیت کند، انسان های خوش روحیه و انسان های بی عقده در دامان خود پرورش دهد که مادر از هر سازنده ای سازنده تر است [۱۳۷۱/۹/۲۵] مانند حضرت خدیجه سلام الله علیها که در دامان پر مهر و پر عطوفت خود فرزند صالحی را برای رسول الله تربیت نمود.

پس بهترین روش تربیت فرزندان این است که در آغوش مادر و با استفاده از مهر و محبت او پرورش پیدا کند [۱۳۷۵/۱۲/۲۰] که در مجموع زن قدرتمند تراز مرد است و معنای جمله چیزی نیست جز اینکه زن مسئولیت بیشتری دارد.

جهاد و مجاهدت

بدون تردید پایه گذار، تکوین و گسترش تمدن ها فقط در پرتو تلاش مستمر انسان ها میسر است. در منابع اسلامی این تلاش مستمر از آن بعنوان مجاهدت و جهاد یاد شده است که تأثیر بسزادر رسد و تمدن اسلامی دارد و از منظر مقام معظم رهبری در جهاد یعنی تلاش برای هدفگیری دشمن و در هر زمان باید عرصه جهاد را بدرستی تشخیص داد. [۱۳۸۳/۳/۲۲]

جهاد همه جانبه و تمام قوا مورد تأکید قرآن و روایات است و حرکت های جهادی معصومین و اولیای الهی به فرخور زمان خودشان ظهور داشته است.

امروز به نظر ما مصداق مجاهدت و جهاد که در مقابل ما مسلمان ها قرار دارد عبارت است از مبارزه مابا منتشرهای استکبار در منطقه اسلامی، امروز بزرگترین مجاهدت این است که باید نقشه ها را بشناسیم و بعد برای مبارزه با آن ها برنامه ریزی کنیم. [۱۳۹۴/۵/۲۶]

جهاد منحصر به میدان جنگ نیست بلکه در کارهای ارزشمند دیگری غیر از مبارزه نیز بکار رفته است و جهاد هم بر زن واجب است و هم بر مرد منتهی جهاد مرد یک جور است و جهاد زن جور دیگر است [۱۴۰۱/۱۰/۱۴] اما جهادی که در عین حفظ زنانگی اثر بخش چشمگیری دارد؛ آن عبارت است از: همسر داری (خوب شوهر داری) و فرزندآوری

الف. همسر داری: ازدیدگاه اسلام زن میتواند در هر نقش همسر داری، کانون خانواده را به محیطی برای پیسرفت و تعالی تبدیل کند.

زنی خدمت رسول اکرم (ص) رسید و عرض کرد: یا رسول الله سوال دارم از اطرتف تمام زن های عالم، از الان تا روز قیامت کت چرا شما بین زن و مرد تفاوت قائل شدید. ثواب ها و اعمالی برای مردان قرار داده اید که زنان از آن ها محرومند چون جهاد در راه خدا، رسول خدا فرمودند: جهاد المرأة حسن التبعل: جهاد زن نیکو همسر داری است. [بحار الانوار، ج ۱۰، ص ۲۵۲]

زن در نقش همسری در درجه اول مظهر آرامش است «و جعل منها زوجها لیسکن الیها» مرد پس از بازگشت از به خانه نیاز به آرامش و سکینه دارد که زن این سکینه را ایجاد میکند و زن مایه آرامش است. [۱۴۰۱/۱۰/۱۴]

زن مسلمان بارفتار درست خویش باشوهر، درس زندگی و همسررداری به فرزندان خود می آموزد. دختری که بی اعتنائی مادر نسبت به پدر را میبیند، نمی تواند همسر خوبی باشد و رابطه محبت آمیزی با شوهرش داشته باشد.

به عقیده مقام معظم رهبری اگر زن در جامعه و محیط زنانه اصلاح شود جامعه بطور کلی اصلاح خواهد شد. [۱۳۷۴/۷/۱۲] پس یک زن آگاه و وظیفه شناس اگر بتواند درون خانواده محیط مساعدی برای رشد و کمال خود و شوهر و فرزندان را فراهم کند، تأثیر مثبت در اصلاح جامعه مشاهده خواهد شد.

اسلام حضرت زهرا سلام الله علیها، آن عنصر برجسته را بعنوان نمونه واسوه زن معرفی می کند که جهاد ایشان در میدان های مختلف هم یک الگوی جهادی است؛ [۱۳۶۸/۹/۲۲] در دفاع از اسلام، دفاع از امامت و ولایت، در حمایت از پیغمبر اسلام و نگهداری بزرگترین سردار اسلام یعنی امیرالمومنین که حضرت علی علیه السلام در مورد حضرت زهرا سلام الله میفرمایند: «ما غصبنی ولا خرج من امری»: یکبار این زن در طول دوران زندگی مرابه خشم نیاورد و یک بار از من سرپیچی نکرد.

حضرت زهرا با آن عصمت در محیط خانه همسراست یک زن است. [۱۳۷۱/۹/۲۵] الگویی که زن اسلام میخواهد بسازد این است. [۱۳۶۸/۱۰/۲۶]

ب. فرزندآوری: فرزندآوری یکی از مهمترین مجاهدت های زنان و وظایف آنان است.

فرزندآوری در حقیقت هنر زنان است. [۱۳۹۲/۲/۱۱]

رسول اکرم در این باره میفرمایند: خیر النساء المولود الودود: بهترین زنان، زن بسیار فرزند آور و مهربان است.

ام سلمه بر پیامبر عرضه داشتند در باره ثواب زنان مطلبی بفرمایید. پیامبر اکرم فرمودند: ای ام سلمه بر راستی هرگاه زن باردار شود اجر و پاداشی همچون کسی که با جان و مالش در راه خدا جهاد میکند، برای اوست.

فرزندآوری و تکثیر نسل یکی از وظایف مهم اساسی و معروفی است که باعث ایجاد نظام اسلامی و حفظ نظام اسلامی میشود و هر که در این راه تلاش کند آمر به معروف است. [۱۳۹۴/۱/۱]

وظیفه اصل و حق زن، جایگاه مادری است و مقام معظم رهبری معتقدند جامعه غربی با محروم کردن زن از این حق به وی ظلم کرده است اما میگوییم مهمترین نقشی که یک زن در هر سطحی از علم و سواد می تواند ایفا کند، آن نقشی است که بعنوان یک مادر و یک همسر می تواند ایفا کند.

رهبر معتقدند که اگر مسئله فرزندآوری را امروز برایش فکر نکنیم پانزده سال دیگر دیر خواهد بود. با وجود شرایط وامکانات و با استفاده از استعدادهای بالقوه علمی می توانیم یک کشور پر جمعیت تا ۱۵۰ میلیون جمعیت داشته باشیم و بایستی تمام جوانب عوامل کاهش و واجبات افزایش جمعیت را بسنجید. [۱۳۹۲/۸/۸]

هرگاه مجاهدت باشد، هدایت الهی هم هست، از خودگذشتگی بوجود می آید و خدای متعال و انبیاء را میگذارد [۱۳۹۹/۱۱/۲۹] خدای متعال میفرماید: ان الله اشتری من المومنین انفسهم و اموالهم بان لهم الجنة، آنچه در برابر مجاهدت در راه خدا وجود دارد بهشت است و رضای خداوند متعال است. [۱۳۹۷/۱۲/۱۹]

نتیجه گیری

یکی از نیازهای انسان در طول مسیر زندگی و در مقام عمل وجود شاخص و الگوست که با تاثیر ازان الگو میتوان به کمال و تعالی رسید و نقش تعیین کننده ای در تربیت انسان صالح داشته باشد و ایمان آگاهانه و با بصیرت و عدم توجه به تجملگرایی موجب تعالی زن ، جامعه و کانون خانواده خواهد شد.

باید توجه داشت که خودسازی و رشد اخلاق در شاکله ی وجودی زن تاثیر بسزایی در رشد و سلامت جامعه اسلامی خواهد شد.

از سوی دیگر ریشه و اساس تمام پیشرفت های مادی و معنوی بشر در طول تاریخ اندیشه و تعقل و بهره وری از خرد است و همین ویژگی سبب تمایز انسان از سایر موجودات است.

همراه شاخص علم توام با عمل منجر به رشد فکری و علمی زنان میشود ، چنین زنی هنگامی که با تعلیمات اسلامی آشنا بشود میتواند در عرصه های اجتماعی تاثیر قابل توجهی داشته باشد .

آنچه در حضور اجتماعی زن مهم است مسئله جهاد است که از منظر مقام معظم رهبری مهم ترین مجاهدت های زنان نقش همسری و فرزند اوری اوست که در حقیقت هنر زن است و از سوی دیگر مسئولیت انسان سازی و پرورش دادن نسل آینده که نسلی صالح و مومن است زیرا مادر از هر سازنده ای سازنده تر و باارزش تر است .

باید دانست نقش مادر و زن بدین معنا نیست که او را از فعالیت و مسائل اجتماعی منع کند بلکه زن باید مادر خوب ، همسر خوب باشد و هم در فعالیت های اجتماعی شرکت کند ؛ از مهم ترین نکات برای حضور زن الگوی سوم در اجتماع ، رعایت عفاف و حجاب است که حجاب برای زن به معنای ذلت زن نیست بلکه به معنای عصمت و حفظ زن است و باید دانست حجاب به هیچ وجه مزاحم و مانع فعالیتهای اجتماعی ، سیاسی ، علمی و... نیست بلکه مایه تشخیص و آزادی زن است.

منابع

*قران

1. بانکی پورفرد، امیرحسین ، نقش و رسالت زن، جلد ۱، چاپ پنجم، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۳

2. _____، _____، _____، جلد ۵، _____، _____، _____،

3. پناهیان، علیرضا، قدرت و شکوه زن، چاپ دوم، ۱۳۹۷

4. حر عاملی، محمدبن حسن، تفصیل وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشیعه، محمدرضا الجلالی، جلد ۲۷، قم: موسسه ال بیت علیهم السلام الحیا التراث، ۱۳۷۰

5. خمینی، روح الله، در جستجوی راه از کلام امام، چاپ اول، تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۹

۶. خامنه ای، سید علی، [گردآوری موسسه فرهنگی حدیث لوح و قلم]، حقیقت عظیم، چاپ دوم، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۴۰۱

۷. خامنه ای، سید علی، زن و خانواده، قم: انتشارات زائر، ۱۳۹۱

زیبایی نژاد، محمد رضا؛ سبحانی، محمد تقی؛ درآمدی بر نظام شخصیت زن در اسلام، چاپ اول، تهران: دارالتقلین، ۱۳۹۷

طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، جلد ۱، چاپ پنجم، بیروت: موسسه الاعلمی للمطبوعات، ۱۴۰۳

۱۰. کربلایی نظر، محسن، زن و بازیابی هویت حقیقی [گزیده بیانات حضرت ایت الله سید علی خامنه ای]، چاپ دوم، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۰

۱۱. مطهری، مرتضی، مقام زن، جلد ۴، چاپ اول، تهران: دانشگاه امام صادق - علیه السلام - ۱۳۸۰

۱۲. مشایخی راد، شهاب الدین، اندیشه های تربیتی شهید مطهری، قم: دفتر عقل، ۱۳۸۸

۱۳. محمدی ری شهری، محمد، علم و حکمت، عبدالهادی مسعودی، جلد ۱، چاپ اول، قم: انتشارات دارالحديث

۱۴. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، جلد ۸، چاپ هفتم، قم: انتشارات دارالحديث، ۱۳۸۶

مقالات:

اسحاقیان، جواد، جهاد همه جانبه [مقایسه حرکت های جهادی حضرت زهرا - سلام الله علیها - و حضرت بقیه الله عج، مجله امان، شماره ۴۷، ۱۳۹۳

۲. آیت اللهی، زهرا، دانش، روایات و سیره معصومان ع، مجله پیام زن، شماره ۱۱۷، ۱۳۸۸

۳. الهامی، داوود، علم آموزی زن از دیدگاه اسلام، فصلنامه پیام حوزه، شماره ۲۵، ۱۳۷۸

۴. آهی، محمد، گفتمان قرانی در ابعاد اجتماعی زن، مجله زن در فرهنگ و هنر، شماره ۴، ۱۳۹۵

۵. برجی نژاد، زینب، نقش مادر در تربیت فرزندان، پژوهش نامه اسلامی زنان و خانواده، شمار، ۶۱۳۸۹۵

۶. بزرگخو، ندا؛ حافظی نسب، زهرا؛ قنبری، مرضیه؛ مولف های فردی و اجتماعی در الگوسازی زن تراز اسلامی، مطالعات تربیتی و روانشناختی خانواده، شماره ۲

رجبی، ام البنین، بررسی مولف های الگوی سوم و نگاه تاریخ ساز به زن با تاکید بر اندیشه حضرت ایت الله خامنه ای

۹. شریعتی، الهام؛ کلانتر متعمدی، هاجر السادات، جایگاه زن در اندیشه امام خمینی ره و آثار اجتماعی ان، فصلنامه نظریه های اجتماعی متفکران مسلمان، شماره ۲، ۱۳۹۶

۱۰. صفری، فاطمه، در جستجوی نقش اجتماعی و پایگاه زن مسلمان، شماره ۳، ۱۳۷۰

11. عبید، توفیق یوسف الخطیب، نقش زن در پرورش و تربیت نسل ها

۱۲. میرباقری، سیدمحسن؛ کلانتری، مریم؛ حضور و ظهور زن در جامعه از نگاه آیات و روایات، فصلنامه اسلام و مطالعات اجتماعی، شماره ۲، ۱۳۹۹

۱۳. نصیری، منصور، ایمان از دیدگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۳

وفایی صدر، فاطمه؛ دیرباز، عسگر؛ بازنگری مبانی فکری و کلامی الگوهای اجتماعی زن، مجله مطالعات راهبردی زنان، شماره ۶۸، ۱۳۹۴

<https://farsi.khamenei.ir/>

<https://ensani.ir/fa>

<https://www.magiran.com/>

<https://www.ghbook.ir/index.php?lang=fa>

<https://hawzah.net/>

<http://www.riqh.ac.ir/>